

PREVZEM ARHIVSKEGA GRADIVA PLEBISCITNEGA REFERENDUMA O SAMOSTOJNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

Suzana Felicijan Bratož*

UDK: 930.253:342.57

Suzana Felicijan Bratož: Prevzem arhivskega gradiva plebiscitnega referendumu o samostojnosti Republike Slovenije. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 6/2007, str. 453-458.

Izvirnik v slovenščini, izvleček v slovenščini in angleščini, povzetek v angleščini.

V prispevku so prikazane priprave Republiške volilne komisije na plebiscitni referendum o samostojnosti Republike Slovenije leta 1990 in potek prevzemanja arhivskega gradiva, ki je ob tem nastalo pri Republiški volilni komisiji v Ljubljani in občinskih volilnih komisijah na območju celotne države, v državni arhiv.

UDC: 930.253:342.57

Suzana Felicijan Bratož: Plebiscite on the Sovereignty and Independence of the Republic of Slovenia: Acquisition of Archives. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 6/2007, pp. 453-458.

Original in Slovenian, abstract in Slovenian and English, summary in English.

The article presents the preparations of the National electoral commission for the plebiscite on the independence of the Republic of Slovenia in 1990 and the course of acquisition of archives, which were produced by the National electoral commission in Ljubljana and the municipal electoral commissions in the whole republic.

23. decembra 1990 je 88,5 % volilnih upravičencev (1,289.369) od 93,4 % udeležencev na plebiscitnem referendumu na vprašanje: »ALI NAJ REPUBLIKA SLOVENIJA POSTANE SAMOSTOJNA IN NEODVISNA DRŽAVA?« odgovorilo z »DA« in se s tem izreklo za samostojno državo Slovenijo.¹

Pravico do glasovanja na plebiscitu so imeli vsi, ki so imeli takrat na podlagi zakona o volitvah v skupščino splošno volilno pravico.

Skupščina Republike Slovenije je v začetku decembra 1990 pod predsedovanjem dr. Franceta Bučarja z 203 glasovi (4 poslanci so se vzdržali, proti ni bil nihče) sprejela Zakon o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ki je bil v Uradnem listu Republike Slovenije objavljen 6. decembra 1990 in je stopil v veljavo naslednji dan.² Istočasno je Skupščina Republike Slovenije v razglasu državljanom Republike Slovenije pozvala vse volivce, naj se v nedeljo, dne 23. decembra 1990, udeležijo glasovanja na plebiscitu, saj bo odločitev za samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo sprejeta, če bo zanjo glasovala večina vseh volivcev. Ob tem je Skupščina RS izrazila vsem državljanom Republike Slovenije svoje dobre namene, da bi s plebiscitno izraženo voljo slovenskega naroda, italijanske in

* Suzana Felicijan Bratož, svetovalka, arhivistka za arhivsko gradivo uprave po letu 1945, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, 1127 Ljubljana, Slovenija.

¹ Uradni list RS, št. 2/91.

² Uradni list RS, št. 44/90.

madžarske narodnosti ter vseh drugih volivcev v Republiki Sloveniji Slovenija končno in dejansko postala suverena, demokratična, pravna in socialna država, ki bo temeljila na človekovih svoboščinah, delu in podjetništvu, na socialni pravičnosti in varnosti za vse, na ekološki odgovornosti ter na najboljših demokratičnih slovenskih in evropskih tradicijah, vendar pa vzpostavitev samostojne slovenske države na osnovi pravice do samoodločanja ni usmerjena zoper nikogar v Jugoslaviji niti zunaj nje, ker enako pravico priznava Slovenija tudi drugim narodom v SFRJ. Zavezala se je, da bo slovenska država v primeru, če bo plebiscit prinesel odločitev za neodvisno in samostojno Slovenijo, storila vse potrebno, da bo nova država Republika Slovenija dejansko izvrševala oblast na celotnem ozemlju Republike Slovenije.³

PLEBISCIT
23. 12. 1990

RAZGLAS

Republiška volilna komisija na podlagi 7. člena zakona o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 44/90) v zvezi z določbami 67. in 71. člena zakona o volitvah v skupščine (Uradni list SRS, št. 42/89 in 5/90 ter Uradni list RS, št. 10/90 in 45/90)

r a z g l a š a

**da bo v Republiki Sloveniji izveden plebiscit
za odločitev, ali naj Republika Slovenija postane
samostojna in neodvisna država**

Na plebiscitu glasovalni upravičenci z »da« ali »ne« odgovorijo na vprašanje:

**ALI NAJ REPUBLIKA SLOVENIJA POSTANE
SAMOSTOJNA IN NEODVISNA DRŽAVA ?**

**Plebiscit bo v nedeljo
23. decembra 1990**

Št. RVK-P 9-1/90
Datum: 10. 12. 1990

REPUBLIŠKA VOLILNA KOMISIJA
Ljubljana, Župančičeva 3

Tajnik
Marko GOLOBIČ, l. r.

Predsednica
Marija UDE-MARINČEK, l. r.

³ Prav tam.

Na osnovi zakona je nato Republiška volilna komisija s predsednico Marijo Ude Marinček in tajnikom Markom Golobičem sprejela navodilo za izvedbo plebiscita.⁴ V njem so najprej zapisali volilne organe, ki bodo vodili postopek izvedbe plebiscita:

- občinske volilne komisije, ki izvajajo naloge, določene v 25. členu Zakona o volitvah v skupščine (v nadaljevanju ZVS),
- volilni odbori, ki izvajajo naloge, določene v 28. členu ZVS,
- republiška volilna komisija, ki izvaja naloge, določene v 27. členu ZVS.

V navodilu so dorekli volilno pravico, določili roke za izvedbo posameznih nalog, kako bodo uporabljali posamezne določbe Zakona o volitvah v skupščino pri izvedbi plebiscita, o ugotavljanju izida, o uporabi posameznih določb zakona o plebiscitu ter o hrambi plebiscitnega gradiva.

Glede hrambe plebiscitnega gradiva so določili:

»Glede na pomen in značaj plebiscita, se vse gradivo, povezano s plebiscitom, trajno hrani. O načinu prevzema celotnega gradiva, povezanega s plebiscitom, bo RVK naknadno obvestila OVK.«⁵

Republiška volilna komisija je izdala tudi brošuro z naslovom »Volilni odbor in njegove naloge pri izvedbi plebiscita dne 23. decembra 1990«. Občinske volilne komisije je ažurno seznanjala z dodatnimi navodili in pojasnili za čimbolj tekoč potek glasovanja. Občinske volilne komisije pa so nato o vsem v obliki inštruktaž po krajevnih skupnostih podučile volilne odbore.

Arhiv Republike Slovenije je 20. 1. 1994 z Republiško volilno komisijo sklenil pogodbo št. 617-42-3/94 VŽ o prevzemu arhivskega gradiva, kjer je določeno, da Republiška volilna komisija izroča Arhivu RS arhivsko gradivo Republiške volilne komisije in gradivo občinskih volilnih komisij plebiscitnega referendumu o samostojnosti Republike Slovenije iz decembra 1990, v skupnem obsegu okoli 200 tekočih metrov. V pogodbi je poudarjeno, da ima gradivo referendumu v celoti značaj arhivskega gradiva in ga bo prevzemnik prevzel od republiške in občinskih volilnih komisij do konca meseca oktobra 1994, kljub temu, da še ni potekel zakonski rok izročitve na podlagi 66. člena Zakona o naravni in kulturni dediščini.⁶ V pogodbi je še določen znesek, s katerim se je izročitelj obvezal, da bo prevzemniku pokrila stroške prevzemanja in nadaljnjega varstva arhivskega gradiva.⁷

⁴ AS 1210, Zbirka Plebiscit 1990, šk. 407, Republiška volilna komisija, Navodilo št. 1 za izvedbo plebiscita o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 23. 12. 1990, v Ljubljani, dne 10. 12. 1990.

⁵ Prav tam. RVK - Republiška volilna komisija; OVK - Občinska volilna komisija.

⁶ Zakon o naravni in kulturni dediščini, Uradni list SRS, št. 1/1981.

⁷ Stalna zbirka Arhiva RS, Pogodba o prevzemu arhivskega gradiva, št. 617-42-3/94 VŽ.

PLEBISCIT
23. 12. 1990

GLASOVNICA

za glasovanje na plebiscitu za odločitev,
ali naj Republika Slovenija
postane samostojna in neodvisna država

Vprašanje: **ALI NAJ REPUBLIKA SLOVENIJA POSTANE
SAMOSTOJNA IN NEODVISNA DRŽAVA?**

Odgovor:

DA

NE

(obkrožite odgovor, ki ustreza vaši volji)

Julija 1996 je Republiška volilna komisija izročila arhivsko gradivo, ki je vsebovalo zapisnike občinskih volilnih odborov, rezultate glasovanja, poročilo Republiške volilne komisije in glasovnice po domovih za ostarele, bolnicah in priporih. V naslednjem letu sta sledili izročitvi glasovnic občinskih volilnih komisij Vrhnika in Idrija. Do konca leta 2003 Arhiv RS gradiva plebiscita ni prevzemal, za kar

je bilo na eni strani krivo pomanjkanje skladiščnih prostorov v državnem arhivu, na drugi strani pa pomanjkanje pobud za izročitev oziroma prevzem. Ob prevzemanju glasovnic Občinske volilne komisije Novo mesto, sem dobila zadolžitev, da od občinskih volilnih komisij zberem še preostalo arhivsko gradivo plebiscita. Najprej sem se znašla v dilemi, na koga naslovit dopis o zbiranju gradiva plebiscita, saj so se v Slovenije med leti 1990 in 2000 odvijale tri upravnoteritorialne spremembe na ravni občin. Od 16. 4. 1990 do 31. 1. 1994 smo imeli 62 občin (komun), s 1. 1. 1995 smo dobili upravne enote.⁸ Za osnovo sem vzela prevzemni seznam gradiva Republiške volilne komisije in dopis naslovila na upravne enote, ki pokrivajo področje občin iz leta 1990. Začela sem po etapah, najprej pri Upravni enoti Ljubljana ter okoliških upravnih enotah. Nekaj dni po poslanem dopisu sem poskušala na posamezni upravni enoti navezati telefonski stik z osebo, odgovorno za hrambo dokumentarnega gradiva. Ponekod so gradivo hranili in ga bili pripravljene takoj predati, žal pa je bilo več primerov, ko se je za gradivom plebiscita izgubila vsakršna sled. Bodisi zaradi upravnoteritorialnih ali kadrovske sprememb ali zaradi pomanjkanja prostora za hrambo dokumentarnega in arhivskega gradiva. Sledilo je iskanje zelenih škatel. Republiška volilna komisija je namreč vsem občinskim volilnim komisijam 11. 2. 1991 poslala dopis št. RVK-P 15-1/90, v katerem jih je opomnila, da je potrebno, kakor so jih že obvestili v pripravah na plebiscit, vse plebiscitno gradivo trajno hraniti. Prevzemala ga bo Republiška volilna komisija po dogovoru s posamezno občino, o načinu arhiviranja pa da so se že pogovarjali s predstavniki Arhiva RS. Zato bodo vse občinske volilne komisije od »Palome« prejele ustrezno število arhivskih škatel, kamor je potrebno zložiti gradivo s posameznega volišča v celoti (imenik, odločbo o imenovanju volilnega odbora, razna potrdila in izjave, zapisnik volilnega odbora in glasovnice). Navedli so, da morajo pripravljene škatle ustrezno označiti.⁹

Zadnji dopisi o iskanju plebiscitnega gradiva so bili iz Arhiva Republike Slovenije poslani konec leta 2005. Do sedaj je plebiscitno gradivo predalo 25 od 62 občinskih volilnih komisij, od 7. občinskih volilnih komisij so gradivo prevzeli pokrajinski arhivi, 30 občinskih volilnih komisij pa glasovnic ne najde.

V iskanje gradiva je bilo vloženo veliko truda in časa. Pokazalo se je, da je šlo na tistih upravnih enotah, kjer posvečajo hrambi dokumentarnega in arhivskega gradiva več pozornosti, hitreje.

Ponekod so šele po našem dopisu ugotovili, da se nahajajo v skladišču zelene arhivske škatle, za katere niso vedeli, da jih imajo. Trudili smo se na obeh straneh, veliko je bilo telefonskih razgovorov in usklajevanj. Zapisnike o izročitvi in prevzemu javnega arhivskega gradiva smo praviloma pripravljali v Arhivu Republike Slovenije, izročitelji pa so po naših navodilih izdelali prevzemni seznam. Urejenost gradiva je bila največkrat odvisna od redoljubnosti arhivarja oziroma delavca glavne pisarne, ki je zadolžen za arhiv. Nemalokrat smo gradivo iskali na občinah in upravnih enotah, ki so odgovornost prenašale druga na drugo. Trenutno smo prevzeli 457 škatel, kar predstavlja 51 tekočih metrov.

Upam, da bo tudi ta prispevek pripomogel k najdbi preostalega gradiva osamosvojitvenega plebiscita in k predaji le-tega iz regionalnih arhivov v Arhiv Republike Slovenije, ki je zanj tudi pristojen.

⁸ Statistični urad Republike Slovenije, 27. Občine in členitve na občine od leta 1990 dalje, <http://193.2.238.17/katalogrds/podstrani/tabela27.html>

⁹ AS 1210, Zbirka Plebiscit 1990, škatla 407, Republiška volilna komisija, Arhiviranje gradiva, povezanega z izvedbo plebiscita 23. 12. 1990, 11. 2. 1991.

SUMMARY

PLEBISCITE ON THE SOVEREIGNTY AND INDEPENDENCE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA: ACQUISITION OF ARCHIVES

At the plebiscite on the independence of the Republic of Slovenia, which was held on December 23, 1990, 88,5 % of eligible voters decided for the sovereignty and independence of Slovenia. National electoral commission and the Archives of the Republic of Slovenia decided that the records produced have the characteristics of archives due to the meaning and character of the plebiscite. Archives of the Republic of Slovenia acquired archives from the National electoral commission and municipal electoral commissions.

A 10 year search and acquisition of archives, which was a result of mutual cooperation of the Archives of the Republic of Slovenia and administrative units, brought results in the last three years, when 25 of 62 municipal electoral commissions transferred plebiscite material to the Archives of the Republic of Slovenia, 7 municipal electoral commissions transferred the material to regional archives and 30 municipal electoral commissions can not find voting papers.